

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента **Ребенко Галини Іванівни**, кандидата ветеринарних наук, доцента, дисертації **Дудник Євгенії Олександрівни** на тему: **«Епізоотична ситуація, діагностика та заходи стримування африканської чуми свиней в Сумській області»**, що подана на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 21 «Ветеринарна медицина» за спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина»

Актуальність теми дисертації.

Свинарство є однією з традиційних галузей сільського господарства України, що дозволяє в відносно короткий термін конвертувати рослинну сировину кормів в високоякісні харчові продукти, що містять тваринний білок та жир. Втім, виклики сучасності, а саме загрози виникнення транскордонних та екзотичних хвороб, змусили перелаштуватися і промислове свинарство, і приватних власників свиней, і ветеринарну службу, що має контролювати епізоотичну ситуацію та вчасно реагувати на виявлені фактори ризику. Однією з таких загроз є африканська чума свиней, що окрім загибелі хворих свиней, несе колосальні збитки як самому неблагополучному господарству, так і власникам свиней в зоні захисту внаслідок застосування стратегії «стемпінг-аут» для ліквідації спалахів.

Проблема африканської чуми свиней набула актуальності для України близько 10 років тому, і з екзотичної для нашої країни хвороба має всі шанси перейти в категорію ензоотичних. Це можливе за умов виникнення природних епізоотичних вогнищ африканської чуми свиней серед диких кабанів. Визначенню реальності такої загрози на територіях, які є місцями мешкання популяції диких свиней, держава приділяє значну увагу, і донедавна програма державного моніторингу АЧС проводилася на підставі досліджень продуктів забою диких кабанів, що в плановому порядку мали бути доставлені до вірусологічного відділу лабораторій для проведення ПЛР на виявлення генетичного матеріалу вірусу АЧС в пробах. З початком бойових дій на території області було введено заборону на полювання на дикого кабана, тому

важливим виявилось знайти альтернативні шляхи отримання матеріалу для досліджень та контролю епізоотичної ситуації.

У зв'язку з цим актуальність дисертації Дудник Євгенії Олександрівни на тему: «Епізоотична ситуація, діагностика та заходи стримування африканської чуми свиней в Сумській області» не викликає жодних сумнівів.

Зв'язок з науковою тематикою

Робота пов'язана з цілою низкою тем наукових досліджень Сумського національного аграрного університету, а саме: «Розробка та впровадження вітчизняних засобів профілактики та лікування заразних хвороб тварин та птиці на основі новітніх технологій» (011411005550, 2014 – 2019 рр.); «Прогнозування ризиків транскордонного занесення та поширення особливо небезпечних хвороб тварин та розробка науково обґрунтованих систем знезараження на основі інноваційних імпортозамінних високоефективних засобів» (№ держреєстрації 0115U001342, 2018 – 2023 рр.), «Моніторинг захворювань тварин та птиці, розроблення методів і засобів контролю якості та безпечності продукції тваринництва, впровадження сучасних інноваційних технологій» (0120U 100887, 2020 – 2025 рр.), та програма ФАО.

Наукова новизна і теоретичне значення дисертації

Здобувачкою проведено аналіз епізоотичної ситуації щодо АЧС за роки неблагополуччя та її вплив на стан галузі свинарства у Сумській області. Вперше в Україні детально розглянуто фактори впливу збройної агресії з боку російської федерації на епізоотичну ситуацію щодо АЧС. Вперше у Сумській області проведено скринінгове дослідження на АЧС дикого поголів'я шляхом відбору проб неінвазивним способом. Вперше в Україні розроблено систему ветеринарно-санітарних заходів проти африканської чуми свиней з урахуванням особливостей функціонування в умовах воєнного стану.

Практичне значення результатів дисертації

В ході проведення наукових досліджень здобувачкою розроблено та впроваджено в практику Сумського лісового господарства ефективну схему

ветеринарно-санітарних заходів з недопущення інфекційних хвороб в умовах воєнного стану.

Крім того окремі результати роботи увійшли до навчальних матеріалів з дисципліни «Ветеринарна вірусологія» при підготовці студентів у галузі 21 «Ветеринарна медицина» (спеціальність 211 «Ветеринарна медицина») у Сумському національному аграрному університеті. Від себе можу зазначити, що методику епізоотичного моніторингу АЧС та його результати, що були оприлюднені здобувачкою під час проміжних звітів аспірантів та на науково-практичних конференціях, я особисто використовую при викладанні теми африканська чума свиней в курсі епізоотології та інфекційних хвороб.

Також на основі аналізу підходів до контролю АЧС здобувачкою створені методичні рекомендації «Заходи моніторингу та недопущення африканської чуми свиней на територію свиногосподарств в умовах воєнного стану», які можуть бути використані для підвищення обізнаності працівників лісових господарств, лікарів ветеринарної медицини, працівників лабораторій та студентів спеціальності 211 «Ветеринарна медицина».

Головні результати, отримані особисто автором

Автором дисертації особисто проведено ґрунтовний аналіз літературних джерел з тематики та узагальнення отриманої інформації.

Здобувачка опанувала методику відбору та транспортування проб для дослідження на АЧС, а також методику пробопідготовки, проведення молекулярно-генетичних досліджень за цієї хвороби та інтерпретації результатів дослідження. Підбрала альтернативні неінвазійні способи відбору проб клінічного матеріалу для моніторингу АЧС під час воєнного стану. Разом із фахівцями проводила виробничі та лабораторні дослідження. Брала участь у проведенні державного моніторингу на АЧС та проекті «Підвищення обізнаності про африканську чуму свиней в Україні: II етап» під егідою ЄБРР та ФАО. Самостійно провела збір та аналіз статистичної інформації щодо хвороби в Сумській області. За участі керівника розробила рекомендації:

систему ветеринарно-санітарних заходів та ряд пропозицій господарствам, що займаються підтриманням популяції диких кабанів.

Під час оцінки автентичності дисертації був проведений аналіз звіту перевірки роботи на плагіат на наявність текстових запозичень (програма Strike plagiarism), на підставі якого дійшли висновку, що дисертаційна робота Дудник Євгенії Олександрівни на тему: «Епізоотична ситуація, діагностика та заходи стримування африканської чуми свиней в Сумській області», є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень згідно постанови КМУ від 12.01.2022 № 44 п. 9. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Кількість наукових публікацій

Результати досліджень, висвітлені в дисертації, опубліковані в 9 наукових працях, у тому числі 1 – у журналі, включеного до наукометричних баз даних Scopus, 4 – у наукових фахових виданнях України, 3 – у матеріалах конференцій, та 1 науково-методична рекомендація.

Основні положення дисертації доповідалися та обговорювалися на засіданнях вченої ради при факультеті ветеринарної медицини Сумського НАУ протягом 2019–2022 рр.; V Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції (15–16 жовтня, 2020 р. м. Полтава); Міжнародній науково-практичній конференції «Біобезпека, захист та благополуччя тварин» (27 травня 2021 р., м. Київ) та Всеукраїнській науковій конференції студентів і аспірантів, присвяченій Міжнародному дню студента – (15–19 листопада 2021 р., м. Суми).

Зауваження і побажання до змісту

Стосовно оформлення дисертаційної роботи зазначу, що вона написана грамотно державною мовою у відповідності з чинними вимогами. Втім, по тексту дисертації термін «епізоотологічний моніторинг» в багатьох місцях зазначений як «епізоотичний моніторинг», хоча це слово застосовується в

терміні «епізоотична ситуація», а для дії епізоотологів (моніторингу) передбачено використання прикметника «епізоотологічний». Також в тексті трапляються словосполучення «сприятливих тварин», які коректно формулювати як «сприйнятливих тварин».

Крім того вважаю за доцільне використовувати прийняте в Україні написання назви країни агресора з прописної літери.

Таблиця 3.13 в цифровому матеріалі зазначено « $99,2 \pm 0,4^*$ » та « $98,5 \pm 0,2^{**}$ », а в примітках є лише розшифровка «*— $p < 0,05$ » і відсутня «**».

На мій погляд, дисертантці не обов'язково було наводити детально результати досліджень бактеріцидної та фунгіцидної активності дезінфектантів, оскільки для стримування АЧС важливим є лише віруліцидна їх дія.

Проте, перелічені зауваження переважно стосуються форми викладення матеріалів або мають редакційний характер, не зачіпаючи наукової суті дисертації. Вони не мають принципового значення і суттєво не знижують високого наукового рівня роботи.

Поряд із аргументованими та безперечними положеннями трапляються питання, які потребують додаткового уточнення при захисті дисертаційної роботи, а саме:

1. Чому саме ці лісові господарства були обрані для проведення досліджень?
2. Яка доцільність використання РНК-вмісного вірусу хвороби Тешена (Teschovirus) для визначення віруліцидної активності дезінфектантів «Дезсан» та «Бі-Дез» проти ДНК-вмісного вірусу АЧС? Чи не достатньо було застосування одного вірусу хвороби Ауескі виробничого штаму «УНДІЕВ 18 В»?
3. Враховуючи невизначеність тривалості воєнного стану, якими Ви бачите перспективи вдосконалення систем епізоотологічного моніторингу та стримування АЧС?

Маю зазначити, що дисертація справляє в цілому позитивне враження, і висловлені зауваження не впливають на високу оцінку роботи здобувачки.

Відповідність дисертації спеціальності та профілю ради:

Дисертаційна робота **Дудник Євгенії Олександрівни** на тему: **«Епізоотична ситуація, діагностика та заходи стримування африканської чуми свиней в Сумській області»**, подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань з галузі знань 21 «Ветеринарна медицина» за спеціальністю 211 «Ветеринарна медицина» за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями і результатами опублікованими у фахових виданнях, новизна постановки та практичним значення відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності.

Рецензент к.вет.н., доцент

Галина РЕБЕНКО

ПІДПИС *Ребенко Г.*
ЗАСВІДЧУЮ
ПРОВІДНИЙ ФАХІВЕЦЬ
Галина Ребенко

